

Артър Конан Дойл
Синият карбункул

На втория ден на Коледа посетих моя другар Шерлок Холмс, за да го поздравя с празниците. Той лежеше на канапето, облечен с червен халат. На масата пред него бяха сложени няколко лули и купчина смачкани вестници, очевидно току-що прочетени. До канапето имаше дървен стол, а на облегалото му висеше вехта вълнена шапка с неприятен вид, много износена и на някои места скъсана. Лежащите на масата лупа и пенсети показваха, че шапката е била подложена на внимателен преглед.

– Вие сте зает – казах аз. – Няма ли да ви попреча?

– Никак. Напротив, драго ми е, че има с кого да поговоря за постигнатите от мен резултати. Работата е съвсем обикновена – прибави той, като посочи шапката. – Но има няколко интересни, дори поучителни подробности.

Аз седнах на креслото и започнах да си грее ръцете пред камината, в която дървата весело пращяха. Вън беше много студено и прозорците бяха замръзнали. Въпреки неугледния вид на тази шапка, с нея навярно бе свързана някаква страшна история. Тя сигурно бе ключ към разгадаването на тайната, към наказанието на престъпника.

– За престъпление тук не става и дума – със смях възрази Шерлок Холмс. – Просто една от тия странни случайности, които винаги могат да се срещнат в едно пространство от няколко квадратни мили, където са струпани четири милиона човешки същества. В такъв голям кошер винаги е възможна появата на необикновени съчетания на обстоятелствата, на странни, поразителни загадки, ज्याмащи нищо общо с престъплението. Ние вече имяхме такива случаи.

– Наистина от последните шест случая, отбелязани в моите записки, в три нямаше престъпление.

– Съвсем вярно. Вие говорите за моите опити да се добера до писмото на Айрин Адлер, зная странния случай на госпожица Мери Съдърланд и за човека с уродливата устна. Не се съмнявам, че и този случай се отнася към същата невинна, група. Нали познавате разсилния Питърсън?

– Да, познавам го.

– Това е негова плячка.

– Сиреч неговата шапка?

– Не, не, той я е намерил. А собственикът ѝ е неизвестен. Моля, не гледайте на нея с презрение и се отнесете сериозно към тая работа. Преди всичко, нека ви разкажа как попадна тая шапка тук. Тя се яви тук на първия ден на Коледа заедно с една тлъста гъска, която без съмнение

сега е вече в кухнята на Питърсън. Ето как стана това. Към четири часа сутринта на Коледа Питърсън, както ви е известно – честен човек, се връщал вкъщи от гуляй и вървял по Тотънхен Роуд. На светлината на газовите лампи той видял пред себе си някакъв висок човек, вървящ с малко неравни стъпки. На рамото на непознатия висяла една бяла гъска, вързана с връв. До ъгъла на Гъдж Стрийт непознатият и срещналите го безделници започнали кавга. Един от последните бутнал шапката от главата на високия. А той вдигнал бастуна да се защити, замахнал с него и счупил прозореца на една бакалница. Питърсън се затичал да му помогне, но непознатият, изплашен, че е строшил прозореца, а и като забелязал, че към него се приближава човек с униформа, изпуснал гъската, с всички сили се спуснал да бяга и изчезнал в лабиринта от малки улички зад Тотънхен Роуд. Безделниците също избягали, като видели Питърсън, и така след тях на бойното поле останала плячката: тая одърпана шапка и великолепната коледна гъска. Ето тук се крие и загадката. Наистина върху картичката, привързана на левия крак на гъската, е написано: „Госпожа Хенри Бейкър“. Същите инициали „Х. Б.“ могат да се разчетат върху хастара на шапката. Но в града има хиляди Бейкъровци и няколкостотин души с името Хенри, затова не е така лесно да се върне на един от тях изгубената собственост.

– А какво направи Питърсън?

– Той ми донесе шапката и гъската, защото знае, че всичко загадъчно ме интересува. Гъската държахме до отзарана, когато се убедихме по някои признаци, че въпреки лекия студ, ще трябва да бъде изядена по-скоро.

– Той не помести ли обява във вестника?

– Не.

– Имате ли достатъчно сведения, за да познаете, кой е той?

– Само тия, които можем да извлечем.

– От огледа на шапката ли?

– Именно.

– Вие се шегувате. Какво може да даде тая стара оръфана шапка?

– Ето лупата. Вие знаете моя метод. Какво може да се заключи за индивидуалността на човека, който носи това украшение на главата си?

Аз взех шапката в ръка и я разгледах с някакво съмнение. Това беше най-обикновена черна шапка, кръгла, остра и много износена, с хастар от червена избеляла коприна. Името на магазина, от който бе купена, не се виждаше, но както вече каза Холмс, на едната страна личаха буквите „Х. Б.“. На единия край имаше дупчица, навярно за връвчицата,

която е придържала шапката, но самата връвчица липсваше. Изобщо шапката беше орфана, много прашна и цяла покрита с петна, макар че нейният притежател се бе старал да скрие последния недостатък, като бе замацвал петната с мастило.

– Не мога да открия нищо – казах аз, като подавах шапката на Холмс.

– Напротив, Уотсън, вие бихте могли да откриете много неща – възрази той – само ако добре обмислите всичко. Вие не сте много смел.

– Е, кажете, моля ви се, какво можете да откриете при огледа на тая шапка?

Холмс я взе в ръце и я загледа с присъщия си остър поглед.

– Разбира се, можеше да има още по-ясни белези – каза той, – но все пак се забелязват някои характерни особености, от които могат да се извадят заключения както определени, така и приемливи. Очевидно нейният притежател е човек интелигентен и преди три години е имал доста пари; сега се намира в тежко положение. Преди той е бил по-предвидлив, отколкото сега, което показва нравствено падение, съединено с упадък на благосъстоянието, говори, че той се намира под влиянието на някакъв порок, навярно е пияница. С това може да се обясни обстоятелството, че жена му е престанала да го обича.

– Мили Холмс!

– Все пак той е запазил някакво самоуважение, – продължи моят приятел, без да обръща внимание на възклицанието ми. – Води заседнал живот, излиза от къщи много рядко и съвсем е отвикнал да ходи. Той е човек на средна възраст, косите му започват да побеляват; подстригвал се е тия дни и маже косата си с помада.

Ето главните факти, които могат да се извлекат от огледа на шапката. И още: къщата, в която живее, не се осветява с газ.

– Вие се шегувате, Холмс!

– Съвсем не. Нима и сега не разбирате по какъв начин стигнах до всички тия изводи?

– Може би съм много глупав, но трябва да си призная, че не ви разбирам. Е, например откъде заключавате, че непознатият е интелигентен човек?

Вместо отговор Холмс сложи шапката на главата си. Тя закри челото му и стигна до носа.

– Това е въпрос на кубически измерения – проговори той. – Щом човекът има такъв череп, сигурно в него има нещо.

– А за упадък на благосъстоянието?

– Тази шапка е купена преди три години. Тогава бяха на мода плоските поли със завърнати краища. Шапката е от най-добро качество. Погледнете лентата и прекрасния хастар. Ако преди три години човек е имал възможност да си купи подобна шапка, а оттогава не си е купувал, ясно е, че средствата му са станали по-малко.

– Разбира се, това е доста ясно. Ами за предвидливостта и нравствения упадък?

Шерлок Холмс се разсмя.

– Ето къде се крие предвидливостта – каза той, като сочеше дупката за връвчицата.

– Това не се продава с шапката. Непознатият е искал да му пришият връв, а това е признак на известна предвидливост, защото се е погрижил да вземе мерки против вятъра. Но пък виждаме, че като се е скъсала връвта, той не я е заменил с нова и от това вадим заключение, че е станал по-непредвидлив, отколкото е бил преди, а то е верен признак, че човекът се е отпуснал. В същото време той се е старал да скрива петната, като ги е замазвал с мастило, което показва, че още не е изгубил напълно своето самоуважение.

– Разсъжденията ви са правилни.

– Че той е човек на средна възраст, че неотдавна си е подстригал косата и че употребява помада – в това можем да се убедим, като разгледаме внимателно долната част на хастара на шапката. С лупата ясно се виждат много косъмчета, внимателно подрязани от ножиците на бръснаря. Те са прилепнали към хастара и миришат на помада. Прахта по шапката, както виждате, не прилича на сивата улична прах; това е домашна прах. Петната от влагата вътре в шапката показват, че нейният притежател се е изпотил много, а това, от своя страна, е белег, че непознатият е изгубил навика да ходи по-продължително.

– А жена му?... Казахте, че е престанала да го обича.

– Тая шапка не е чистена вече няколко седмици. Ако някога видя вас, мой мили Уотсън, с шапка, по която има прах от цяла седмица, и видя, че жена ви допусне да излезете с подобна шапка на улицата, аз ще помисля, че за съжаление вашата съпруга е престанала да ви обича.

– Може би той е ерген.

– Не, той е носил гъската на жена си в знак на помирение. Спомнете си картичката, привързана към крака на птицата.

– Вие винаги намирате отговор. Но откъде заключавате, че къщата, в която живее той, не се осветява с газ?

– Едно-две лоени петна могат случайно да попаднат върху шапката,

но когато видиш пет такива петна, преставаш да се съмняваш в това, че на тоя човек му се случва често да има работа с лоени свещи сигурно за да се изкачва нощно време по стълбите с шапка в едната ръка и с горяща свещ в другата. От газената лампа такива петна не остават. Е, доволен ли сте от тия обяснения?

– Те са много остроумни – със смях отговорих аз, – но понеже според вашите думи тук няма нито престъпление, нито е нанесена вреда на когото и да било, ако изключим загубата на гъската, струва ми се, че вие напразно сте изхабили толкова енергия за тая работа.

Шерлок Холмс едва помръдна устни, за да му отговори, когато вратата неочаквано се разтвори и в стаята се втурна разсилният Питърсън със зачервено лице, на което бе изписано истинско учудване.

– Гъската, господин Холмс! Гъската! – с мъка проговори той.

– Е? Какво е станало е нея? Да не е оживяла и изхвъркнала през прозореца на кухнята? – попита Холмс, като се извърна от канапето, за да разгледа по-добре развълнуваното лице на Питърсън.

– Вижте, господине! Погледнете какво намери жена ми в гушата на гъската!

Той протегна ръка. Върху дланта му лежеше блестящ син камък, голям колкото грахово зърно, но с чудна чистота и блясък.

Шерлок Холмс се надигна от канапето и подсвирна.

– Кълна ви се в Юпитер, Питърсън – каза той, – това наистина е скъпоценно откритие. Мисля, че знаете какво сте намерили.

– Брилянт, господине! Скъпоценен камък. Реже стъкло.

– Това не е прост скъпоценен камък. Това е оня същият скъпоценен камък.

– Нима е „Синият карбункул“ на графиня Моркар? – извиках аз.

– Да, той е. Аз ли не зная неговата големина и форма, след като напоследък все четях в „Таймс“ обяви за изчезването му. Тоя камък е единствен по своя род; цената му може да се определи само приблизително, но все пак наградата от хиляда фунта не представлява дори една двадесета част от неговата цена.

– Хиляда фунта! Милостиви Боже! Господи Боже мой! Разсилният се отпусна върху стола и безпомощно загледа ту мене, ту Холмс.

– Такава е обявената награда, но аз предполагам, че графинята има особени причини и е готова да даде и половината от своето богатство, за да си възвърне тоя камък.

– Доколкото си спомням, той е изгубен в хотел „Космополитън“ – забелязах аз.

– Точно така, на двадесет и втори декември, преди пет дни. Подозрението е паднало върху леяря Джон Хорнър. Казваха, че той е откраднал камъка от кутийката на графинята. Уликите против него са толкова важни, че е решено делото да се разгледа на идната сесия. Ето тук, струва ми се, има изложение по този случай.

Той започна да преглежда вестниците по дати и като намери тоя, който търсеше, сгъна го на две и прочете следната бележка:

„Хотел «Космополитън». Кражба на брилянти. Джон Хорнър, 26-годишен, леяр, обвинен в това, че на 22 т.м. от кутията на графиня Моркар е откраднал скъпоценния камък, известен под името «Синият карбункул». Джеймс Райдър, слуга в хотела, казва че в деня на кражбата завел Хорнър в тоалетната стая на графинята, за да поправи решетката на камината ѝ. Слугата останал за малко в стаята, но после го повикали по работа. Когато се върнал, не намерил Хорнър. Чекмеджето на масата било отворено, а малкото кожено калъфче, в което, както се оказа после, графинята държала камъка, лежало празно върху тоалетната маса. Райдър веднага съобщил за случката и бил задържан още същата вечер, но камъка не намерили нито у него, нито в жилището му. Катрин Кезак, прислужница на графинята, казва, че като чула отчаяния вик на Райдър, завтекла се в стаята и видяла всичко така, както го описва свидетелят. Полицейският инспектор Брадстрит казва, че при задържането Хорнър бясно се дърпал и с най-силни изрази доказвал своята невинност. Понеже подсъдимият бил съден по-рано за кражба, съдията отказал да разгледа това дело и го предал на съдебните заседатели. Хорнър през цялото време бил силно развълнуван и когато прочели присъдата, паднал в несъвест и бил изнесен от стаята.“

– Хм! Ето сведенията, събрани от полицията – замислено каза Холмс, като хвърли вестника. – Сега ни предстои да решим, по какъв начин камъкът се е намерил от кутийката за скъпоценности в гушата на гъската. Виждате ли, Уотсън, нашите изводи неочаквано приеха много повнушителен и по-малко невинен вид. Ето камъка: намерихме го в гушата на гъската, а нея получихме от господин Хенри Бейкър, притежателя на тази стара шапка, с характеристиката на когото толкова ви отегчих. И така, необходимо е да намерим този господин и да научим какво общо има той с тази тайна. За да постигнем това, трябва да прибегнем до най-простия начин, а именно – да дадем обяви във всички вечерни вестници. Ако този начин не сполучи, ще прибегна до други.

– Как ще съставите обявата?

– Дайте ми молив и хартия. Ето: „На ъгъла на Рудж Стрийт са

намерени една гъска и една черна вълнена шапка. Господин Хенри Бейкър може да получи горните предмети, ако се яви довечера в 6,30 ч. на Бейкър Стрийт № 221 В.“ Това е кратко и ясно.

– Напълно. Но ще види ли той тази обява?!

– Сигурно ще следи вестниците, понеже подобна загуба е тежка за бедния човек. Очевидно той така много се е изплашил при вида на строшеното стъкло и от приближаването на Питърсън, че е мислил само как да се спаси с бягството. Но после навярно е съжалявал много, че се е отдал на страха и е хвърлил гъската. Ако ли пък не прочете сам обявата, някой от познатите му ще я забележи и ще му каже. Питърсън, тичайте в бюрото за обяви и кажете да поместят тая бележка във вечерните вестници.

– В кои, господине?

– Във всички, които ви дойдат наум.

– Добре, господине. Ами камъкът?

– Ах, да. Камъкът ще остане у мене. Благодаря ви. Знаете ли какво, Питърсън, купете на връщане една гъска в замяна на оная, която вашето семейство сега яде.

Когато Питърсън излезе, Холмс взе камъка и започна да го разглежда на светло.

– Чудесно камъче – продума той. – Вижте как прелива и блести. Като всеки хубав скъпоценен камък, и този е бил причина за много престъпления. Това е любимата стръв на дявола. Всяка фасетка от старите големи скъпоценни камъни може да свидетелствува за кървава случка. Този камък не е на повече от двадесет години. Намерен е край брега на река, но в Южен Китай, и е забележителен с това, че притежава всички свойства на карбункула освен едно – вместо червен, има син цвят. Въпреки младостта на тоя камък, с него са свързани много ужасни случки. Заради него са станали две убийства, едно самоубийство и няколко кражби; одного бяха облели със сярна киселина и всичко това заради едно кристално късче, тежко четиридесет грама. Може ли да си помисли човек, че такава хубава играчка води към бесилката и затвора? Ще скрия камъка в кутийка и ще пиша на графинята, че той се намира у мен.

– Мислите ли, че Хорнър е невинен?

– Нищо не мога да кажа.

– Е, тогава мислите, че Хенри Бейкър е замесен в тая работа?

– Смятам, че е много вероятно Хенри Бейкър и да не подозира, че гъската, която е носил, струва по-скъпо, отколкото би струвала, ако

беше излята от злато. В това ще се уверим лесно, ако получим отговор на нашата обява.

– А дотогава нищо ли не може да се направи?

– Нищо.

– В такъв случай ще ида да навестя моите болни. Но вечерта ще дойда в определения от вас час. Искам да зная как ще се разреши тази забъркана работа:

– Ще ми бъде много драго. Аз вечерям в 7 часа. Струва – ми се, ще има патица. Като вземем предвид неотдавнашните събития, не ще е лошо да помоля госпожа Хедсън хубаво да прегледа гушата на патицата.

Аз се позабавих малко и беше вече шест и половина часът, когато се върнах на Бейкър Стрийт. Като приближих къщата, забелязах пред входа висок човек с шотландска шапка и палто, закопчано до самата брада. Вратата се отвори и ние заедно с непознатия влязохме в стаята на Холмс.

– Господин Хенри Бейкър, нали? – каза Холмс, като стана от стола си и се обърна към посетителя с оня приветлив вид, който можеше да си придаде, когато поискаше. – Седнете до печката, господин Бейкър. Вечерта е студена, а вие сигурно повече обичате лятото, отколкото зимата. А, Уотсън! Вие дойдохте тъкмо навреме. Тази шапка ваша ли е, господин Бейкър?

– Да, господине. Несъмнено това е моята шапка. Бейкър беше висок човек с широки плещи, голяма глава, широко умно лице, завършващо с островърха прошарена кестенява брадичка. Носът и бузите му бяха позачервени, което заедно с лекото треперене на протегнатата ръка потвърждаваше мнението на Холмс за начина му на живот. Избелялото черно палто беше закопчано добре, яката вдигната, а слабите ръце се подаваха от ръкавите, нямаше и следа от долни дрехи. Той говореше с тих, отсечен глас, като подбираше внимателно всяка дума и изобщо правеше впечатление на човек, комуто не е провървяло в живота.

– Ние задържахме вашите неща няколко дни, защото очаквахме да дадете обява за изгубеното и да пишете адреса си – каза Холмс. – Не разбирам защо не сте направили това.

Посетителят се засмя някак смутено.

– В последно време нямам особено много пари, не е както преди – забеляза той. – Не се съмнявах, че безделниците, които ме нападнаха, са отнесли шапката и гъската, затова не исках да прахосвам напразно пари и да ги търся.

– Добре ви разбирам. Междувременно ние бяхме принудени да

изядем гъската.

– Да я изядете ли?

Бейкър се надигна развълнуван от стола.

– Да, не можехме да постъпим иначе. Но мисля, че тази гъска, която е на шкафа, има почти същата големина и е съвсем прясна, та ще можем да ви възнаградим за изгубената.

– О, разбира се, – разбира се – с въздишка на облекчение проговори господин Бейкър.

– Останаха перата, краката, гушата и другите остатъци от гъската, затова, ако обичате...

Бейкър се засмя високо.

– Те биха могли да ми послужат като спомен от онази случка – каза той. – Но иначе не знам с какво биха могли да ми бъдат полезни. Не, господине, с ваше позволение аз ще пренеса цялото си внимание върху превъзходната птица, която е на шкафа.

Шерлок Холмс внимателно погледна към мен и повдигна рамене.

– Ето вашата шапка и птицата – каза той. – Между другото, не можете ли да ми кажете откъде сте купили вашата гъска? Аз малко разбирам от птици, но рядко съм виждал по-добър екземпляр.

– Защо не – отвърна Бейкър. Той стана и взе под мишница своята отново придобита собственост. – Заедно с някои мои другари често ходя в кръчмата „Алфа“, близо до музея е – денем трябва да сме в музея. Тая година нашият стар кръчмар Уиндигет основа „Гъши клуб“. Трябваше да плащаме по няколко пенса всяка неделя, за да получим гъска на Коледа. Аз плащах редовно моите пенсове – останалото ви е известно. Много съм ви задължен, господине. Шотландската шапчица не приляга на моите години, нито на моя сериозен вид.

Той ни се поклони с комична тържественост и излезе от стаята.

– Ето че свършихме с господин Хенри Бейкър – каза Холмс, като затвори вратата след посетителя. – Вижда се, че той нищо не знае. Гладен ли сте, Уотсън?

– Не особено.

– Тогава предлагам да вечеряме по-късно и да тръгнем по пресните следи.

– С удоволствие.

Нощта беше студена. Облякохме топли шуби и си сложихме шалове. Звездите светеха студено на безоблачното небе. Диханието на минувачите се превръщаше в пара. Крачките ни шумно отекваха по улицата. След четвърт час се намерихме в Блумбъри и в „Алфа“ – малка кръчма

на ъгъла на една от улиците, водещи към Холбърн. Холмс влезе вътре и поръча на червенобузия стопанин с бяла престилка да донесе две чаши бира.

– Ако бирата ви е тъй хубава, както и гъските, тя сигурно е направо превъзходна – каза той.

– Моите гъски! – с видимо учудване възкликна кръчмарят.

– Да, преди половин час говорих с господин Хенри Бейкър, член на вашия „Гъши клуб“.

– Ах, значи така! Но вижте, господине, гъските не са наши.

– Наистина ли? А чии са?

– Купих две дузини от един търговец на Ковънтгардънския пазар.

– Така ли? А как се казва той? Познавам там неколцина търговци.

– Брекенридж.

– А, не го знам. Е, за ваше здраве, стопанино. Желая ви щастие. Лека нощ.

– Хайде сега при господин Брекенридж – продума Шерлок Холмс, като се загърна с шубата, щом излязохме на студа. – Помнете, Уотсън, че ако, от една страна, имаме работа с такъв прозаичен предмет като гъската, то, от друга пък, имаме работа с човек, когото заплашва седемгодишна затворническа присъда, ако не успеем да докажем неговата невинност. Може би нашите разследвания ще докажат само вината му; във всеки случай ние имаме възможност да съберем сведенията, които полицията е пропуснала, а на нас странната случайност ни даде в ръцете. Да вървим по тоя път до горчивия край. И така, напред на юг.

Минахме по Холбърн, по Ендъл Стрийт и по лъкатушни кални улички излязохме на Ковънтгардънския пазар. Над една от най-големите продавници бе изписано името на Брекенридж.

Стопанинът, човек с резки черти на лицето и с разчесани бакенбарди, помагаше на прислужника си да затвори капачите.

– Добър вечер. Студеничко е – каза Холмс.

Търговецът кимна и погледна въпросително моя другар.

– Както виждам, гъските са разпродадени – продължи Холмс, като сочеше празната мраморна полица.

– Утре сутринта мога да ви доставя петстотин парчета.

– Да, но ще бъде късно.

– Ето там, в оная бакалница, дето свети, има още гъски.

– Но мен ме изпратиха именно при вас.

– Кой ви изпрати?

– Стопанинът на „Алфа“.

– О, да, аз му продадох две дузини гъски.

– Чудесни птици, отде ги взехте?

За мое учудване този въпрос разгневи търговеца.

– Е, господине – каза той, като вдигна глава и скръсти ръце на гърди. – Какво ви интересува? Говорете направо.

– Но аз говоря доста направо. Искам да зная кой ви е продал гъските, които сте доставили на кръчмата „Алфа“.

– Няма да ви кажа и толкова.

– Пък и не трябва. Само че не разбирам защо се сърдите за такива празни работи.

– Ще се сърдя, разбира се, щом ми досаждат с тия гъски. Платил съм добри пари за добра стока и това е всичко. А, не: Къде са гъските? Кому сте продали гъските? Колко ще вземете за тия гъски? Би помислил човек, че това са единствените гъски на света, ако се съди по това как се отнасят към тях.

– А аз нямам нищо общо с ония, които ви разпитват – небрежно проговори Холмс. – Ако не ми кажете, няма да се състои облогът, там е работата. Аз винаги обичам да се обзалагам за птици, а и сега се обзалагам, че гъската, която ядох днес, беше от село.

– Е, изгубихте, защото тя е отгледана в града – разпали се търговецът.

– Не може да бъде.

– Казвам ви, че е така.

– Не вярвам.

– Да не мислите, че знаете по-добре от мене, който се занимавам с гъски от дете? Казвам ви, че всички гъски, изпратени в „Алфа“, са отгледани в града.

– Няма да ме убедите.

– Искате ли да се обзаложим?

– Това би значило да ви взема парите, защото съм уверен, че съм прав. Но аз ще държа на своето, за да ви отуча от упорството.

Търговецът се разсмя кисело.

– Донеси тефтерите, Бил – каза той.

Момчето донесе една малка тънка тетрадка и друга голяма, омазана, и ги сложи под висящата лампа.

– Вижте, самоуверени господинчо – каза търговецът. – Аз мислех, че днес вече привършвам с гъските, но излиза, че имало още една. Виждате ли тая малка тетрадка?

– Е, и какво?

– Това е списъкът на хората, от които купувам стоката. Разбирате ли? Ето на тая страница са имената на моите продавачи от селата, цифрите под тях показват страницата в големия тефтер, където им вода сметката. Ето тук. Виждате ли страницата, написана с червено мастило? Тук са имената на моите градски доставчици. Погледнете тук и ми прочетете на глас.

– Госпожа Окшот, 117, Брикстън Роуд, 249 – прочете Холмс.

– Съвсем вярно. Сега намерете съответната страница в големия тефтер. – Холмс намери страницата.

– Ето на, вижте: „Госпожа Окшот, 117, Брикстън Роуд, търговка на птици и яйца“.

– А какво е записано?

– 22 декември – 24 гъски по 7 шилинга и 6 пенса.

– Съвсем вярно. А долу?

– Продадени на господин Уиндигет, стопанин на кръчмата „Алфа“, по 12 шилинга.

– Е, какво ще кажете сега?

Шерлок Холмс изглеждаше силно огорчен. Той извади от джоба си парите за облога, хвърли ги, за да се отърве, и излезе от продавницата с много раздражен вид, без да проговори нито дума. Като измина няколко крачки, той се спря до стълба на близкия фенер и се разсмя със своя особен беззвучен смях.

– Видите ли човек с такива бакенбарди и с червена кърпа, подаваща се от джоба му, можете всичко да узнаете от него, стига само да му предложите облог – каза той. – Ако бях сложил пред тоя човек дори сто фунта, за да ми съобщи нужните сведения, аз не бих научил това, което ми разказа, като прие облога. Е, Уотсън, струва ми се, че се приближавате към целта. Остава само да решим да се отправим ли към госпожа Окшот сега или да отложим нашето посещение за утре. От думите на този груб продавач се вижда, че и други освен нас са загрижени за тая работа и аз бих искал...

Думите му неочаквано бяха прекъснати от силния шум, който се разнесе в лавката, откъдето току-що бяхме излезли. Ние се обърнахме и видяхме един дребен човечец с лице на плъх. Той стоеше сред кръга жълта светлина, която падаше от люлеещата се лампа, а Брекенридж, изправен до вратата на своя магазин, яростно размахваше ръце.

– Омръзнахте ми с вашите гъски! – кряскаше той. – Махайте се всички по дяволите! Ако дойдете още веднъж да ми досаждате с вашия глупав брътвеж, ще пусна кучето. Доведете Госпожа Окшот, аз ще й

отговоря. А вие какво търсите? От вас ли купих тия гъски?

– Не, но една от тях беше моя – жалостно проговори човечецът.

– Тогава търсете я от госпожа Окшот.

– Тя ми каза да потърся гъската при вас.

– Какво ми влиза в работата? Питайте когото искате! Омръзна ми всичко това. Махайте се оттук!

Той бясно се хвърли напред, а човекът изчезна в тъмнината.

– Аха, може би няма защо да ходим при госпожа Окшот – прошепна Холмс. – Да видим какво можем да узнаем от тоя приятел.

Моят спътник бързо се промъкна между разпръснатите групи от хора, загледани в осветените витрини на магазините, настигна човечеца и го тупна по рамото. Той се извърна живо. На светлината на газовата лампа аз забелязах, че лицето му съвсем побледня.

– Кой сте вие? Какво искате от мен? – с треперещ глас попита той.

– Извинете – любезно отвърна Холмс. – Аз чух неочаквано въпросите, които зададохте на продавача, и мисля, че ще ви бъде полезен.

– Вие? Кой сте вие? Как можете да знаете нещо за тая работа?

– Казвам се Шерлок Холмс. Работата ми е да зная това, което другите не знаят.

– Но тъкмо това не може да знаете.

– Извинете, аз зная всичко. Вие искате да узнаете къде са попаднали някои от гъските, продадени от госпожа Окшот, която живее на Брикстън Роуд, на търговеца Брекенридж, който, от своя страна, ги е продал на господин Уиндигет, стопанин на кръчмата „Алфа“, а той, от своя страна, ги е препродал в техния клуб, член на който е господин Хенри Бейкър.

– О, господине, вие именно сте човекът, когото така жадувах да срещна! – извика онзи, като протегна ръце, чиито пръсти силно трепереха. – Не мога да ви изкажа колко съм заинтересуван от тази работа.

Шерлок Холмс повика минаващия файтон.

– В такъв случай по-добре ще бъде да поговорим в някоя уютна стая, отколкото тука на пазара, където така силно духа вятърът – каза той. – Но преди да потеглим, кажете, моля ви се, кому ще имам удоволствието да помогна с моя съвет?

Човекът се поколеба един миг.

– Аз се казвам Джон Робинсън – рече той, като гледаше настрана.

– Не, не, кажете истинското си име – забеляза Холмс. – За сериозна работа измислените имена не са удобни.

Червенина покри бледите бузи на непознатия.

– Е, заповядайте: истинското ми име е Джеймс Райдър.

– Отлично. Вие служите в хотел „Космополитън“. Моля, седнете във фойтона и аз ще ви кажа всичко, което искате да знаете.

С очи, пълни с уплаха и надежда, човекът гледаше ту мене, ту Холмс и като че ли недоумяваше какво го Очаква – щастие или беда. Найсетне той се реши и след половин час ние вече влизахме в гостната на Бейкър Стрийт. По време на пътуването всички мълчахме, само прекъснатото дишане на нашия спътник нарушаваше мълчанието.

– Ето че стигнахме! – весело каза Холмс, като влязохме в стаята.

– Май ви е студено, господин Джеймс Райдър? Седнете, моля, на този стол. Аз ей-сега ще си обуя чехлите и след това ще обсъдим вашата работа. Ето! Вие искате да знаете какво е станало с тези гъски?

– Да, господине.

– Или по-право – с една от тях. Нали ви интересува една гъска – бяла с черна ивица на опашката?

Райдър затрепера от вълнение.

– О, господине – извика той, – можете ли да ми кажете къде е тя?

– Тук.

– Тук?

– Да, и забележителна птица беше. Не се учудвам, че толкова ви интересува. След смъртта си тя снесе едно яйце – прекрасно, блестящо синьо яйчице. То е тук, при мен, в моя музей.

Посетителят се олюля, ставайки от стола, и се хвана за пераза на печката. Холмс отвори кутийката – извади оттам синия карбункул. Камъкът блесна като звезда със студен, ярък блясък. Райдър го гледаше с изопнато лице и не знаеше какво да стори: да го поиска или да се откаже от него.

– Всичко е изгубено, Райдър – спокойно каза Холмс. – По-внимателно, че ще паднете в огъня. Подхванете го и го сложете на стола, Уотсън: той не е достатъчно силен, за да мами безнаказано. Дайте му да пийне малко ракия. Така. Сега той доби по-човешки вид. Какъв дебелак!

Като пи от ракията, Райдър малко дойде на себе си. След първия миг той се олюля и щеше да падне, ако не го придържах. Лека червенина се появи на страните му. Той седеше, устремил пълни със страх очи в своя обвинител.

– Имам в ръцете си всичките звена и всички доказателства за тази работа, тъй че вие няма какво да прибавяте. Но все пак за по-пълното обяснение на случая ще трябва да зная и онова малко, което ми е неизвестно. Вие бяхте ли чували за синия камък на графиня Моркар?

– Да. За него ми бе говорила Катрин Кезак – отвърна Райдър с пресипнал глас.

– Разбирам, прислужницата на графинята. Е, и вие, както и мнозина много по-добри от вас, не устояхте пред изкушението да забогатеете изведнъж и не се замислихте над средствата, с които ще спечелите богатството. Знаете ли какво, Райдър, вие приличате на истински разбойник. Вие знаехте, че леярят Хорнър е бил веднъж замесен в подобна история и затова подозрението ще падне върху него. И какво направихте? Със своята съучастница Кезак вие сте ступили решетката на камината и сте повикали Хорнър да я поправи. И после, когато си е отишъл, вие сте откраднали калъфчето със скъпоценностите, надали сте вик и нещастникът е бил задържан. Тогава вие...

Райдър изведнъж се просна върху килима и прегърна коленете на Холмс.

– За Бога, смилете се над мене! – извика той. – Помислете за баща ми и майка ми. Това ще разбие сърцата им. Никога не ми се е случвало нищо подобно, няма да се случи и занапред. Кълна ви се! Ще се закълна в Библията. О, не ме предавайте на съда. За Бога, не ме предавайте!

– Седнете на мястото си – сурово отвърна Холмс. – Сега се унижавате и пълзите пред мене, а преди не мислехте за нещастния Хорнър, който ще отговаря за престъпление, за което нищо не знае.

– Аз мога да избягам, господин Холмс. Мога да напусна Англия. Тогава неговата невинност ще бъде доказана и ще го оправдаят.

– Хм! За това ще приказваме после, а сега разкажете какво стана по-нататък. По какъв начин камъкът попадна в гъската, а гъската се намери на пазара. Разкажете самата истина, защото само тя може да ви спаси.

Райдър облиза своите пресъхнали устни.

– Ще ви разкажа всичко, господине – каза той. – Когато задържаха Хорнър, аз помислих, че ще трябва колкото може по-скоро да се махна, понеже полицията щеше да претърси и мен, и моята стая. В хотела не се чувствавах в безопасност. Тогава излязох уж по работа и се запътих към сестра си. Тя е женена за някой си Окшот, живее на Брикстън Роуд и се занимава с отглеждане и продажба на гъски. Всеки срещнат по пътя ми напомняше полицай или детектив. Въпреки студената вечер, аз бях целият в пот, когато пристигнах у сестра си. Тя ме запита какво ми е и защо съм така бледен. Отговорих, че в хотела е станала кражба, която силно ме е развълнувала. След това излязох на двора, запуших лулата си и се замислих какво да правя по-нататък. Имам един приятел на име

Модли, който току-що бе излежал наказанието си в Пентънвил. Веднъж той ми разказа за подвизите на крадците и как те крият откраднатите предмети. Аз знаех, че той няма да ме издаде, защото ми бяха известни някои от неговите грехове, и затова реших да отида при него в Килбърн и да му открия тайната си. Той щеше да ме научи как да превърна камъка в пари. Но как щях да стигна до него? Спомних си за мъките, които изтърпях, когато излязох от хотела. Можеха да ме хванат, да ме претърсят и да намерят камъка в джоба на жилетката ми. Аз стоях, подпрян до стената, и разсеяно гледах гъските, които ходеха из двора. Неочаквано в главата ми блесна мисълта как да излъжа и най-изкусния детектив.

Преди няколко седмици моята сестра ми бе казала, че мога да си избира като подарък за празниците някоя гъска. Знаех, че тя винаги изпълнява своите обещания и затова реших да взема една от гъските и в нея да скрия камъка. В двора имаше малък обор, аз вкарах там една гъска – едра тлъста птица с черна ивица на опашката. Хванах я, отворих ѝ клюна и натиках камъка колкото се може по-дълбоко. Гъската го глътна и аз забелязах, че камъкът слезе в гушата ѝ. Но гъската започна да се мята насам-натам и да пляска с крилето си. При този шум излезе сестра ми. Аз се обърнах към нея, злата птица се възползува от това и хвъркна при другите.

Какво правиш тук, Джеймс? – попита ме сестра ми.

– Ти ми обеща за празниците гъска – отговорих аз – и ето, опитвам коя от тях е най-тлъста.

– О – каза тя, – ние сме оставили една за тебе и я наричаме „Джеймсовата гъска“. Всичките са двадесет и шест. Една за тебе, една за нас и две дузини за продан.

– Благодаря ти, Меги – казах ѝ аз, – но ако за теб няма значение, аз искам да взема тая, която ей сега опипах.

– Тази, която хранихме за тебе, тежи повече от 3 фунта – рече тя.

– Нищо. Искам точно тая и ще я взема още сега.

Сестра ми се поразсърди.

– О, вземи която искаш – каза тя. – Коя си избрал?

– Ей тази в средата на ятото с черната опашка...

– Е, добре. Улови я и си я вземи.

– Така направих, господин Холмс, и отнесох гъската в Килбърн. Там разказах на моя приятел за подвига си. На него лесно се разказва. Той толкова се смя, че щеше да се задави от смях. След това взехме нож и заколихме птицата. Сърцето ми изтръпна: нямаше и следа от камъка и аз разбрах, че е станала някаква страшна грешка. Захвърлих гъската,

затичах се при сестра си и се втурнах в двора. Там нямаше нито една гъска.

– Къде са гъските, Меги? – изкрещях аз.

– Изпратихме ги на търговеца.

– На кой търговец?

– На Брекенридж, от Ковънтгардънския пазар.

– А имаше ли гъска с черна опашка, прилична на тая, която аз избрах?

– Да, Джеймс, имахме две с такива опашки и аз не можех да ги различа.

– Е, да, аз разбрах всичко и с всички сили се спуснах към Брекенридж, но той вече беше продал всичките си гъски и за нищо на света не искаше да ми каже кому ги е продал. Вие сами чухте как говореше той с мене. През цялото време все така отговаряше на въпросите ми. Сестра ми помисли, че полудявам. Понякога и на мен така ми се струва. А сега... сега аз съм заловен крадец, макар да не съм се възползувал от предмета, заради който изгубих своето добро име. Боже, помогни ми!

Той зариди и закри лицето си с ръце.

Настъпи дълго мълчание, прекъсвано само от тежките въздишки на Райдър и от отмереното барабанене на Холмсовите пръсти по ръба на масата. Изведнъж моят приятел Стана и разтвори вратата.

– Махайте се оттук – изрече той.

– Какво, господине! О, да ви благослови небето!

Повече нищо не се каза. Райдър стремглаво избяга от стаята. Стъпките му се чува по стълбите; чу се и затварянето на входната врата и тропотът на бързо отдалечаващите се крака.

– Всъщност, Уотсън, полицията не ме е наела, за да поправам грешките й – каза Холмс, като обхвана с длани глинената си лула. – Друго би било, ако Хорнър бе заплашен от опасност, но тоя господин няма да излезе в съда като обвинител и обвинението ще се разпадне от само себе си. Може би аз ставам съучастник на мошеника, но твърде е възможно и да спасявам една душа. Тоя човек не ще постъпи така втори път: много е изплашен. Ако го затворят, той ще стане постоянен затворник. Освен това сега имаме празници, в такова време трябва да се прощава. Случайно се натъкнахме на странна случка и разрешението й само по себе си е награда. Ако позволявате, докторе, ще се заемем с друго разследване, в което също така една птица играе главната роля.

КРАЙ

© 1992 Д. Симидов, превод от английски

Arthur Conan Doyle
The Adventure of the Blue Carbuncle, 1892

Сканиране, разпознаване и редакция: Борис Борисов, 2008

Публикация

Артур Конан Дойл
МЕМОАРИТЕ НА ШЕРЛОК ХОЛМС
разкази
Том I

Arthur Conan Doyle
The Adventures of Sherlock Holmes
А. Атанасов, Д. Симидов, Л. Весов – преводачи, 1992 г.

Редактор Иванка Савова
Художник на илюстрацията на корицата Веселин Павлов
Художник-редактор Веселин Христов
Технически редактор Бонка Лукова
Коректори Надя Костуркова, Мая Поборникова-Ночева

Английска, I издание
Издателски № 3018
Формат 84/108/32
Печатни коли 17,00
Издателски коли 14,28
Излязла от печат на 30. IV. 1992 г.

Компютърен набор и монтаж ДФ „Христо Г. Данов“ – Пловдив
Печат ДФ „Полиграфия“ – Пловдив

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7290>]